

Kwartalnik ten wychodzi pod kierunkiem Profesorów Wydziału Prawa Kanonicznego Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, redaktorem naczelnym jest ks. Marian Myrcha. Redakcji kwartalnika należy pogratulować za piękną szatę graficzną ostatniego z nadesłanych zeszytów i ustalenie właściwego podtytułu: *Kwartalnik Prawno-Historyczny*.

Prawo Kanoniczne zawiera trzy działy: 1. Rozprawy i artykuły. 2. Dokumenty, recenzje, sprawozdania. 3. Z praktyki sądowej.

— Zeszyt 3—4 roku 1966 w dziale pierwszym przynosi następujące opracowania:

B. Kumor: Granice archidiecezji Gnieźnieńskiej w tysiącleciu (1000—1939), s. 3—26. — Po ustaleniu, że w prawie kościelnym tylko papież może decydować o granicach diecezji, autor przedstawia naturę zmian, ich cel i skutek. Okazuje się, że ogromna większość zmian granicznych w stanie posiadania archidiecezji miała swe źródło w procesach o charakterze politycznym (w średniowieczu — graniczenie z diecezją kamińską, a w latach 1772—1821 rozbiory). U podstaw tylko niektórych przesunięć granicznych leżały przyczyny natury ekonomicznej (np. w 1764 r. archidiecezja otrzymała 12 parafii z Bydgoszczą w zamian za 8 parafii w okolicach Woborza przekazanych diecezji wrocławskiej), czy duszpasterskiej (w 1925 roku archidiecezja otrzymała dek. jarociński i miłosławski a przekazała archidiecezji poznańskiej dek. ołobocki i krotoszyński). W średniowieczu poszczególne przesunięcia graniczne (oprócz sporu o kasztelaninę słupską) miały na celu najczęściej dokładne wytyczenie granic archidiecezji. W okresie rozbiorów zmiany przyczyniły się do znacznego zmniejszenia się jej terytorium a powiększenia innych diecezji (wrocławskiej, kieleckiej, warszawskiej i sandomierskiej).

J. R. Bar: Rozwój stanów doskonałości w Polsce. V. Zgromadzenie Matki Bożej Miłosierdzia (1862—1962), s. 27—184. — Ojciec Bar z wielkim zapałem i ogromnym nakładem pracy prowadzi pionierskie poszukiwania na polu prawa partykularnego stanów doskonałości w Polsce chcąc odpowiedzieć na pytanie, co Polska wniosła do rozwoju i organizowania życia zakonnego i jakie znaczenie posiadają konstytucje zakonne powstałe w Polsce. Aby postawiony sobie cel osiągnąć, O. Bar opracowuje poszczególne zakony. Mamy więc tutaj piątą z kolei większą pracę.

I. Subera: Separatystyczne dążenia kapituły wrocławskiej do uniezależnienia się od metropolii gnieźnieńskiej, s. 185—197. — Autor oryginalnie, jasno i zwięźle podaje w tej pierwszej części pracy historyczne tło i opis stosunków, które wytworzyły się na Śląsku na skutek rozdrobnienia dzielnicowego oraz postępującej germanizacji dążącej do politycznego i kościelnego zerwania więzów, które łączyły Śląsk z resztą Polski. — Bardzo interesująco zapowiada się druga część pracy ze względu na załączniki „F” i „G” do Memoriału z 1654 r. złożonego przez kapitułę wrocławską lokalnemu rządowi śląskiemu z prośbą o przesłanie go cesarzowi Ferdynan-

dowi III; na opracowanie tych załączników pod względem historycznym i prawnym czekamy.

W. J. Surmacz: Andrzej Stanisław Załuski biskup płocki jako ustawodawca (1723—1735), s. 199—224. — Autor w oparciu o materiały archiwalne diecezji płockiej wydobywa na światło dzienne działalność ustawodawczą biskupa znanego skądinąd z wybitnych osiągnięć na polu kultury narodowej, nauki i reform gospodarczych. Czytelnik *Prawa Kanonicznego* życzyłby sobie, żeby autor kontaktował go bardziej z tekstem dokumentów i ich oryginalną wymową. Wrażenia, refleksje i wnioski autora ten kontakt utrudniają.

A. Stankiewicz: Uprawnienia biskupów przy kanonizacji świętych przed XIII w., s. 225—254. — Badając decyzje papieskie i postanowienia synodów autor stwierdza fakt posiadania przez biskupów i wykonywania szerokich uprawnień w sprawie kultu świętych. Zdaniem autora można postulować by przeprowadzano jednocześnie procesy diecezjalne i apostolskie (kan. 2038—2064; 2087—2097; 2127—2128; 2129—2133), po czym Episkopat Krajowy podejmowałby decyzję beatyfikacyjną, która podlegałaby zatwierdzeniu przez Stolicę Apostolską, po przeprowadzeniu rewizji materiału dowodowego.

M. A. Myrcha: *Suspensa*, s. 255—285. — Jest to początek rozprawy, która ukazała się w trzech kolejnych zeszytach *Prawa Kanonicznego*. W niniejszym zeszycie autor traktuje o rozwoju historycznym suspensy. Pojęcie i podział suspensy omówił w zeszycie nr 1—2 z 1967 r. s. 89—103, a wymiar suspensy w zeszycie nr 3—4 z 1967 r. s. 171—223. Jak zwykle wykład autora jest jasny, tok myśli logiczny, a opracowanie solidne.

S. Sołtyszewski: Synod Biskupów, s. 287—297. Jest to zwięzły komentarz do Listu Apostolskiego Motu Proprio *Apostolica sollicitudo* z 15.IX.1965 r., z pełnym tekstem tego dokumentu w dodatku źródłowym s. 297—300.

W. Padać: Prawne rozpoznanie grobu i ciała sługi Bożego, s. 301—307. — Autor podaje rys historyczny sprawy, aktualnie obowiązujące przepisy prawne, sposób przeprowadzania inspekcji grobu, sposób prawnego rozpoznania szczątków sługi Bożego i wszystkie formalności z tymi czynnościami związane. Widoczna jest kompetencja autora w powyższym zagadnieniu.

— Zasztyt 3—4 roku 1966 w dziale drugim przynosi następujące pozycje:

Bp W. Wójcik: Rozwój organizacji i procedury podczas IV Sesji Soboru Watykańskiego II, s. 309—337.

K. Gołąb: Tadeusz Silnicki (W 75-lecie urodzin i 50-lecie pracy naukowej), s. 339—362. — Autor zapoznaje historyków z działalnością dydaktyczną prof. Silnickiego i jego wybitną twórczością pisarską. Szkoda, że nie podaje zestawienia wszystkich pozycji opracowanych przez Jubilata, byłoby to wielką pomocą dla szukających.

P. Aleksandrowicz: Przyjęcie przez króla i senat uchwał Soboru Trydenckiego w Parzewie w 1564 r., s. 363—381.

J. Zubka [rec.]: Ks. Aleksy Petrani, Nauka prawa kanonicznego w Polsce w XVIII i XIX wieku, Lublin 1961.; na s. 383—387.

F. Wycisk [rec.]: H. Heumann — E. Seckel, Handlexikon zu den Quellen des römischen Rechts, 10 Aufl., Graz 1958; na s. 389—393.

Bp W. Wójcik [rec.]: Norbert Ruf, Furcht und Zwang im kanonischen Eheprozess unter besonderer Berücksichtigung der Ehesimulation, Freiburg—Basel—Wien 1963; na s. 395—400.

J. Sawicki: *Bibliographia synodorum particularium*, s. 401—407. — Pod tym tytułem autor sprawozdania omawia opracowaną przez siebie bibliografię, pozwalającą na szybką, pewną a przy tym szczegółową orientację w istniejących zbiorach i drukowanych edycjach pomników ustawodawstwa synodów partykularnych wszystkich krajów i czasów, jak również w obfitej, bardzo różnorodnej i rozproszonej literaturze wielojęzycznej, poświęconej tym zagadnieniom. *Bibliographia synodorum particularium* poprzedzona obszerną lacińską przedmową ukazuje się jako tom II serii C. *Subsidia in Monumenta Iuris Canonici* publikowanych przez *Institute of Medieval Canon Law* przy Yale-University w New Haven, Conn. USA.

J. Bar: Zarządzenia Stolicy Apostolskiej, s. 409—413. — 1. Nowe komisje posoborowe. 2. Zmiany w dyscyplinie pokutnej. 3. Instrukcja w sprawie małżeństw mieszanych.

J. Bar: Sprawozdanie z posiedzeń naukowych Wydziału Prawa Kanonicznego ATK w roku akad. 1965/66, s. 415—420. — Na posiedzeniach wygłoszono ogółem dziewięć referatów.

J. Z u b k a: Przegląd ustawodawstwa powszechnego ogłoszonego w „Acta Apostolicae Sedis” 1965 roku, s. 421—428.

M. A. M y r c h a: Śp. Ojciec Gommarus a Booischof Michiels, s. 429—444. — Słowa ucznia o profesorze i Wielkim Uczonym. Po O. Michielsie mamy 9 artykułów i 4 dzieła. Zmarły nie dokończył i nie opublikował rozprawy, nad którą pracował od 30 lat pt. *De consensu matrimoniali*.

R. J. B a r [rec.]: Pugliese Agostino, I tre esami canonici delle candidate alla vita religiosa, Milano—Roma 1964; na s. 444.

J. S a w i c k i: Heinrich Felix Schmid (14.VIII.1896 — 6.II.1963), s. 445—471. — H. F. Schmid profesor zwyczajny slawistyki i historii Europy wschodniej w Wiedniu, to wielki badacz wschodnio-europejskiej historii i kultury, zwłaszcza na polu kościelnej, ale także i świeckiej historii prawa narodów słowiańskich. Prowadził przełomowe badania organizacji parafialnej, przekazywał nauce niemieckiej wyniki słowiańskiej twórczości badawczej, kładł pomosty dla zbliżenia nauk obu narodów i grup narodów. Autor cytuje 231 pozycji Schmid'a zastrzegając, że nie rości sobie pretensji do zgromadzenia wszystkich bez wyjątku publikacji tego naukowca.

— Zeszyt 3—4 roku 1966 w dziale trzecim ma dwa opracowania:

W. P a d a c z: Prawa i obowiązki kolegium sądującego oraz jego przewodniczącego, s. 473—475.

K. K a r ł o w s k i: Zasady Roty Rzymskiej dotyczące amencji jako przeszkody małżeńskiej, s. 475—486.

* * *

— Zeszyt 3—4 roku 1967 w dziale pierwszym przynosi następujące rozprawy:

M. Ż u r o w s k i: Cechy charakterystyczne prawodawstwa kanonicznego w świetle posoborowych tendencji, s. 3—27. — Cechami tymi są: połączenie zakresu wewnętrznego i zewnętrznego, zgodne ze strukturą Kościoła połączenie centralizacji z decentralizacją. Prawo kościelne charakteryzuje nadto miłość, jedność, stałość i giętkość. W związku z tą ostatnią cechą autor mówi o słuszności prawnej, o uwzględnianiu przyczyn usprawiedliwiających i epikei i wreszcie o dispensie. Nie pomija również szacunku dla tradycji. Ostatecznie prawo kanoniczne, podobnie jak istniejąca w Kościele władza, jest kierowniczą i pomocniczą służbą ku pożytkowi Ludu Bożego.

S. S o ł t y s z e w s k i: Konferencje Biskupów, s. 29—43. Autor stwierdza, że konferencje biskupów powstały spontanicznie drogą zwyczaju. Stolica Apostolska początkowo akceptowała je milcząco. Oficjalnie egzystencję ich aprobuje Konstytucja Liturgiczna Soboru Watykańskiego II. Byt prawny daje soborowy dekret *Christus Dominus*, erygując nową osobę moralną w Kościele, z ważnym atrybutem ograniczonej władzy prawodawczej.

M. Ż u r o w s k i: Dyspensowanie od prawa powszechnego w świetle Motu Proprio *De Episcoporum Muneribus*, s. 45—78. — Autor wykazuje doskonałą znajomość zagadnienia. Może służyć za wzór opracowaniom tego rodzaju. Ci, którzy będą posługiwać się tą pracą, bez trudności otrzymają odpowiedź na swoje wątpliwości. Autorowi należy się wdzięczność za zestawienie tabeli dyspens od nieprawidłowości i przeszkód do przyjęcia święceń i dyspens małżeńskich. Skomplikowany system skrótów, nadający się raczej do odnośników, utrudnia nieco czytanie skądinąd bardzo jasno ujętego tekstu.

J. R. B a r: Rozwój stanów doskonałości w Polsce. VII Zgromadzenie Sióstr Oblizczanek (1888—1958), s. 79—123. — Siódma większa praca O. Bara o zakonach.

I. L. S u b e r a: Właściwość sądu z tytułu miejsca zamieszkania, s. 125—170. — Nie od dziś Autor pracuje nad zagadnieniem właściwości sądu. Zob. Właściwość sądu z tytułu łączności spraw. *Ateneum Kaptłańskie* 51 (1949) 372—376; Właściwość sądu z tytułu umowy. *Polonia Sacra* 7 (1955) 1—11.

M. M y r c h a: Suspensa, s. 171—223. — Ciąg dalszy rozprawy, którą Autor zaczął drukować w zeszycie 3—4 *Prawa Kanonicznego* w 1966 r. Jest to jej trzecia i ostatnia część.

T. P a w ł u k: Czynny udział wiernych we Mszy św. w świetle soborowej odnowy liturgicznej, s. 225—252. — W ramach prawa liturgicznego, które po Soborze Watykańskim II ożywa, autor zajmujący się od pewnego czasu Mszą św. jako centralnym zagadnieniem soborowej reformy liturgicznej (Por.: *Studia Warmińskie* IV [1967] 399—446) tym razem zastanawia się nad czynnym udziałem wiernych w Ofierze eucharystycznej w świetle rozpoczętej soborowej odnowy liturgicznej, wyrażonej

w Konstytucji o Liturgii św. Jest mianowicie zdania, że dzięki tej właśnie Konstytucji Sobór Watykański II nauczył wiernych właściwego udziału we Mszy św. a tym samym przyczynił się do pełniejszego korzystania z bezcennych jej owoców.

E. S z t a f r o w s k i: Uprawnienia biskupów w sprawach małżeńskich (W świetle Motu proprio *Pastorale munus* i *De Episcoporum muneribus*, oraz Instrukcji *Matrimonii Sacramentum*), s. 253—273. — Okazuje się, że autorowi nie chodzi o sprawy małżeńskie (gdyż te automatycznie skierowują myśl prawnika do zagadnień procesowych) lecz o kwestie małżeńskie. Niniejsza rozprawa jest uzupełnieniem rozprawy ks. M. Żurowskiego pt. „Dyspensowanie od prawa powszechnego w świetle Motu Proprio *De Episcoporum muneribus*” pomijającej dyspensy małżeńskie. Jest również cenna. Szkoda tylko, że wadliwa adjustacja czyni tekst nieprzejrzystym. Autor nie zna rodzimej literatury. Między innymi nie cytuje opracowania ks. Pawluka „Uprawnienia biskupów dotyczące Mszy św. i Sakramentów św. zawarte w Motu Proprio *Pastorale munus*. (*Studia Warmińskie*, II [1965] 279—350). Zagadnienie, którym się zajmuje jest u ks. Pawluka omówione na s. 328—350.

A. S t a n k i e w i c z: Ważność umowy małżeńskiej zawartej w stanie odurzenia alkoholowego, s. 275—299. Autor jest zdania, że obecnie można już przyjąć, iż zwykle upojenie alkoholowe, które zalicza się do zakłóceń czynności psychicznych, stanowi odrębny tytuł nieważności małżeństwa.

Z. O b e r t y ń s k i: Tytuł „*Archiepiscopus apostolicus*” w XI wieku w Krakowie, s. 301—307. Autor usiłuje dać odpowiedź na pytanie, skąd pochodzi tytuł *Archiepiscopus Apostolicus* spotykany w pontyfikale biskupów krakowskich z drugiej połowy XI w. (Bibl. Jagiell, rkp 2057). Tytuł ten nie przysługiwał biskupom krakowskim; rękopis pontyfikału jest kopią sporządzoną przez benedyktów z Lotaryngii, z którymi przybył do Polski za Kazimierza Odnowiciela.

Zeszyt 3—4 roku 1967 posiada bardzo dobrze opracowany dział drugi.

J. Z u b k a: Przegląd ustawodawstwa powszechnego ogłoszonego w *Acta Apostolicae Sedis* w 1966 r., s. 309—333.

Recenzje: Bp W. W ó j c i k: a) *Pastori et Magistro* — praca zbiorowa Lublin 1966; na s. 334—337; b) *Concilium — Revue internationale de Théologie* 2 (1966) zeszyt 3: na s. 337—342; c) Henri Platelle: *La justice seigneurale de l'Abbaye de Saint Amand — son organisation judiciaire, sa procédure et sa compétence du XIe au XVIIe siècle*. Louvain 1965; na s. 342—346; d) Matthäus Kaiser: *Der gute Glaube im Codex Iuris Canonici. Münchener Theologische Studien. III Kanonische Abteilung*. 22 Band. München 1965; na s. 346—350; e) Richard A. Strigl, *Das Funktionsverhältnis zwischen kirchlicher Strafgewalt und Öffentlichkeit — Grundlagen, Wandlungen, Aufgaben*, München 1965; na s. 350—355.

Przegląd czasopism. S. S o ł t y s z e w s k i: *Apollinaris* 38(1965 nr 1—4 oraz 39(1966) nr 1—2 na s. 357—362. *Revue de Droit Canonique* 15(1965) nr 1—4 i 16(1966) nr 1—4; na s. 362—370. *Nouvelle Revue Théologique* 97(1965) nr 1—10 i 98(1966), nr 1—10; na s. 370—381. T. P a w ł u k: *Ephemerides liturgicae* 79(1965) fasc. 1—6 oraz 80(1966) fasc. 1—6; na s. 382—387. *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 18(1965) nr 1—6 i 19(1966) nr 1—3; na s. 387—393. *Roczniki Humanistyczne* 13(1965) zeszyt 2 oraz 14(1966) zeszyt 2; na s. 393—394. *Revue d'histoire ecclésiastique* 60(1965) nr 1—4 oraz 61(1966) nr 1—4; na s. 394—396. S. S o ł t y s z e w s k i [rec.]: *Studia Warmińskie* III(1966); na s. 397—398.

O. J. B a r: Sprawozdanie z posiedzeń naukowych Wydziału Prawa Kanonicznego ATK w roku akad. 1966/67. Na posiedzeniach tych wygłoszono 12 referatów.

W zeszytach 3—4 z 1967 roku ukazała się również: Instrukcja dla P.T. autorów pragnących publikować artykuły w czasopismach Akademii Teologii Katolickiej, s. 405—408.

W dziale trzecim zeszytu 3—4 z roku 1967 figuruje jedyny artykuł K. K a r ł o w s k i e g o: Znaczenie dowodowe pisemnych deklaracji przedmałżeńskich (*De chartulis praematrimonialibus*), s. 409—410. Dla ożywienia tego działu należałoby wykorzystać decyzje rotalne i poprosić sądy biskupie z całej Polski o współpracę.

* * *

Walory naukowe i praktyczne kwartalnika *Prawo Kanoniczne*, ukazane na przykładzie analizy zawartości dwu tomów wybranych raczej przypadkowo, uzasadniają życzenie, by Czasopismo wydawane w większym nakładzie mogło dotrzeć do rąk każdego kapłana w całym kraju i chlubne świadectwo wystawiać kanonistyce polskiej w ramach wymiany zagranicznej.

Ks. Piotr Ilwicki